Esimene osa:

Tartu asend, asulatüüp ja tagamaa.

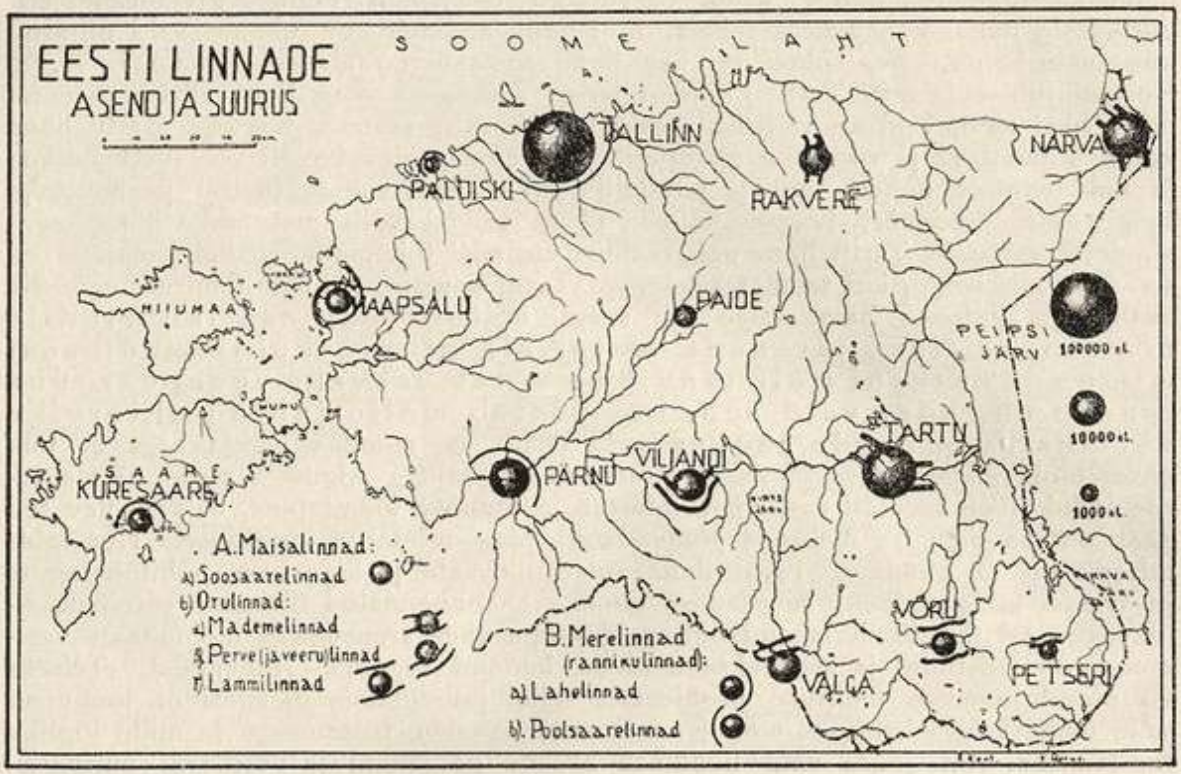

IV kartogramm. Eesti linnade asend ja suurus.
La grandeur et la situation des villes esthoniennes.

Linnade suurus on esitatud elanikkude arvu järele 1922. a. 28. XII rahvalugemise andmeil sfääriliselt absoluutselt. Kaardimõõt 1 : 3 000 000. Märgiste joonisemõõt 1 : 3.

I. Tartu asend.

Tartu linn lebab maise kerandi idapoolmiku põhjapoolse parasvöö madalmikul, 26°43′ ja 26°45′ Greenwich'i idapikkuse ning 58°22′ ja 58°24′ põhjalaiuse vahel [1]). Ta asub seal, kus Kesk- ja Põhja-Euroopa vaheline Läänemerest uhetud lai Eesti poolsaar pöörab oma pära Õhtumaad ja Suur-Siberit eraldava n. n. varjaagi piirivööte vastu. Läänes ja edelas viivad Võrtsjärve-Pärnu ning Koiva madaliku veed ta ühendusse Liivi lahega, idas aga avanevad Peipsi ja Pihkva järve ulatuslikud veeväljad, mis muistsest ajast peale olnud liiklemisvahendiks kultuurilise ning liigestunud Lääne ja loodusliku ning tõmbikehalise Ida vahel. Teisi öeldult asub Tartu seal, kus Võrtsjärve ning Peipsi nõo vahelist ja Põhja- ning Lõuna-Eestit ühendavat maaselga puhandab suur ning võrdlemisi sügav ürgorg [2]), mida mööda imelisist muinaslugudest kroonitud Emajõgi oma vett läänest itta valab.

1) Tartu ülikooli tähetorni meridiaanringi geograafiline põhjalaius on 58°22′47″ ja idapikkus Greenwich'ist $1^h46^m53^s = 26°43'18''$ (382). Raekoja ning Kaarlimõisa vastavad koordinaadid on: 58°22′50″ ja $1^h46^m54^s = 26°43'30''$ ning 58°22′20″ ja $1^h46^m58^s = 26°44'30''$. Raudteejaama idapikkus on $1^h46^m50^s = 26°42'30''$, Jaamamõisa linnapoolsel otsal aga $1^h47^m0^s = 26°45'0''$. Tartuga asuvad ligikaudselt samal põhjalaiusel: Novgorod, Perm, Tobolsk, Karagini saar Kamtshatka põhjaosas, Fort Cippewyan Atabaskas, Churchill Harbour Hudsoni lahe ääres ning Norrköping Rootsis.

2) Meteoroloogia-observatooriumi baromeetri nullpunkti merekõrgus üle Kroonlinna nulli on 75,5 m, Novum'il (Maarjamõisa väljal) 72,0 m, tähetorni lävel 66,8 m ja Emajõe nullpunktil Kivisilla juures 29,5 m. Iseliste kõrguste suurim vahe *resp.* suhteline kõrgus Emajõe tasemest küünib seega 40 m-ni.